

УДК 349.3

Orcid 0000-0001-9587-5827

*Клименко Анастасія Леонідівна,
доцент кафедри трудового та
господарського права факультету №2
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ - ПРОТИДІЯ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИМ ЧИННИКАМ ЖИТТЯ

Вчення про права і свободи людини та громадянина завжди займали почесне місце в історії людства. Ми, за своєю природою та соціальним призначенням, не можемо повноцінно жити, розвиватись, не володіючи певними духовними і матеріальними цінностями. Людина завжди володіла і володіє певним спектром прав, свобод і обов'язків - як суспільна істота, як член суспільства, як член політичного утворення – держави, а от їх обсяг та захист на всіх етапах існування складали проблему.

Протягом ХХ ст. в ході соціальних, ідеологічних, політичних, міжнаціональних, міжрелігійних конфліктів, зокрема двох світових воєн, права людини були настільки масово і грубо порушені, що світове співтовариство вимушене було вивести проблему захисту прав людини з-під виключної компетенції держав та піддати міжнародно-правовому регулюванню[1]. Так, ст.22 Загальної Декларації прав людини проголошує право кожної людини на соціальне забезпечення, на здійснення необхідних для підтримки її гідності і для вільного розвитку особистості прав в економічній, соціальній і культурній сферах шляхом національних зусиль і міжнародного співробітництва у відповідності зі структурою і ресур-

сами кожної держави. Ст. 25 Декларації доповнює зазначене положення і закріплює права людини на достатній життєвий рівень, необхідне соціальне обслуговування, на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини [2]. З точки зору формування оновленої соціальної доктрини велике значення має Хартія основних прав Європейського Союзу, прийнята 7 грудня 2000 року в Ніщі. Саме цей документ і став базовим актом наднаціональної системи, джерелом права Європейського Союзу [3]. Це один з першх документів такого рангу, що одночасно закріплює права першого і другого покоління, тобто поряд з громадянськими та політичними правами Хартія передбачає широке коло соціально-економічних прав, у тому числі і право на соціальне забезпечення. У ст. 34 Хартії зазначається, що, по-перше, Європейський Союз визнає право на отримання допомоги по соціальному страхуванню і соціальне забезпечення у випадку народження дитини, хвороби, виробничих травм, неможливості самостійного існування чи старості, а також у випадку втрати роботи; по-друге, будь-яка особа, що проживає на законних підставах на території Європейського Союзу, має право на виплату допомог у сфері соціального забезпечення і соціальні пільги; по-третє, з метою боротьби із соціальним відчуженням та бідністю Європейський Союз визнає право на отримання соціальної допомоги і житлових субсидій, призначених для забезпечення гідного існування для всіх, хто не має достатніх засобів до існування [3].

Існують різноманітні погляди та думки щодо визначення основних елементів змісту права людини на соціальний захист. Зокрема, деякі радянські вчені до основних прав соціального захисту громадян відносили право на пенсійне забезпечення, право на грошові допомоги, право на медичну допомогу, право на профілактично-оздоровчі заходи з метою охорони здоров'я, право на соціально-трудова реабілітацію інвалідів, право на догляд за престарілими та інвалідами з боку суспільства, право на утримання та виховання дітей [3]. Сучасні ж науковці зміст права на соціальний захист (соціальне забезпечення) вже об'єднують у більш комплексні елементи. Зокрема, Б.І. Сташків відносить такі правомочності, як: право на пенсійне забезпечення, забезпечення грошовими допомогам, надання пільг, компенсацій, натуральних допомог та соціальних послуг [4]. Н.Б. Болотіна відзначає, що право на соціальний захист – це комплекс суб'єктивних прав особи, які включають такі основні правомочності, як

право на пенсійне забезпечення, право на соціальну допомогу, право на соціальну послугу, право на медичну допомогу [5]. Такі теоретичні позиції обґрунтовуються положеннями Конституції України та галузевого соціально-захисного законодавства України.

У реалізації прав на соціальний захист мають значення соціальні межі, а саме економічні. Рівень соціальної захищеності кожного індивіда залежить від рівня економічного забезпечення держави, в якій він проживає, від рівня фінансової самостійності соціально-страхових фондів. На жаль, економічні чинники у здійсненні права на соціальний захист часто і зумовлюють обмеження обсягу цього права. Таким чином, зв'язок реалізації права на соціальний захист з економічними можливостями кожної держави не дозволяє однозначно вирішити питання про правову природу цього права як суб'єктивного права людини. З цього приводу в науці і склались дві кардинально різні точки зору. Перша – заперечує соціальні права як суб'єктивні права людини і визначає їх як обов'язки держави, які вона виконує залежно від економічного рівня. Друга ж наділяє соціальні права усіма ознаками суб'єктивних прав, а саме: свобода поведінки в межах, установлених нормою права; можливість для особи користуватись певним соціальним благом; повноваження здійснювати певні дії і вимагати відповідних дій від інших осіб; можливість звернутися до суду для захисту порушеного права.

Список використаних джерел

1. Кудрявцев В. Н. (гл. ред.) Курс міжнародного права: В 7 т. М., 1992. – Т.6. – 162-171с.
2. Загальна Декларація прав людини. – К., 1995. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // Міжнародні акти про права людини.- 2000 р
3. Кашкін С. Ю. (відп.ред.) Європейський Союз: акти з коментарями – ИНФРА-М, 2008. - 698с.
4. Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 405с.
5. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. – К.: Знання, 2005. – 381с.